Text ord «IL GLOGN» 1941 (p. 69/70)

Las alps della Foppa da G. Andriu Bergamin, v. scolast, Schluein

SURCRAP

Treis spaziusas e bunas alps schaian sin la terrassa de Surcrap, tut sin intschess de Lags. Cheu sesanflan treis alps: Nagens de Lags, Mughels de Schluein e S. Martin de Sagogn. La vischnaunca de Lags ha 1917 baghiau ina via d'uaul tochen l'entschatta de Surcrap. Bein ni mal san ins uss ira cun carr entochen avon tegia de tuttas treis alps …

LAS ALPS DE LAGS

Las 5 alps de Lags ein commuablas e schain sin agen territori. La principala ei Nagens. Ferton ch'ins sa intervegnir sur l'historia dellas alps pauc auter ch'empau tradiziun, ei quei buca il cass davart Nagens. Sigr. Dr. E. Camenisch, plevon a Valendau, ha regalau al scribent de questas lingias sia broschura: «Historia dellas alps communalas de Valendau». Ord quella lavur ein diversas notizias risguardadas cheu. Il grond archiv de vischnaunca di zun nuot, che quella (Valendau) havevi part de Nagens. La tradiziun de Valendau astga buca vegnir refusada, pertgei ella stat sin bien fundament. La via ded ir ad alp cun biestga ei cun ils nums: Bargaus, Planezas, Salums e Marcau fixada aschi bein, ch'ins savess oz buca prender ina pli adattada via. Sch'ins ha dubi della tradiziun de Lags, che las cauras de Valendau mavien tochen Nagens, sto ins saver, ch'il cavrer de Sagogn va aunc oz pliras gadas ad jamna pli lunsch che mo tochen Nagens.

Stad 2021: Alp Nagens cun l'ustria «Stalla». Davontier la pintga stalla dils pors.
Igl intent dil lag artificial construius 2007 ei en emprema lingia da procurar per aua per enneiver las pistas.
Dapi 2021 dattan las tendas alvas dil Touring Club Svizra (TCS) albiert duront ils meins da stad a hosps da vacanzas si Nagens.

In document egl archiv de Lags raquenta, che barun Ulrich de Razén hagi ils 12 de november 1397 cediu si'alp Nagens a «4 pietus, beinmodests» umens de Lags e Valendau. Il prezi per la midada-maun ei stau in bov ed in tscheins annual consistent en caschiel da presenta valeta de 300-350 frs. Historic eis ei, ch'enzaconts libers de Valendau eran s'alliai culs «libers de Lags». La tradiziun di, che Lags hagi dau a Valendau per Nagens in zenn. Quei fuss il zenn mesaun, che penda aunc oz sil clutger de Valendau e porta l'annada 1447. Igl ei segir, che Valendau veva da quei temps part de Nagens. Ch'ils de Valendau hagien denton dau in'entir'alp per in zenn ei strusch de crer.

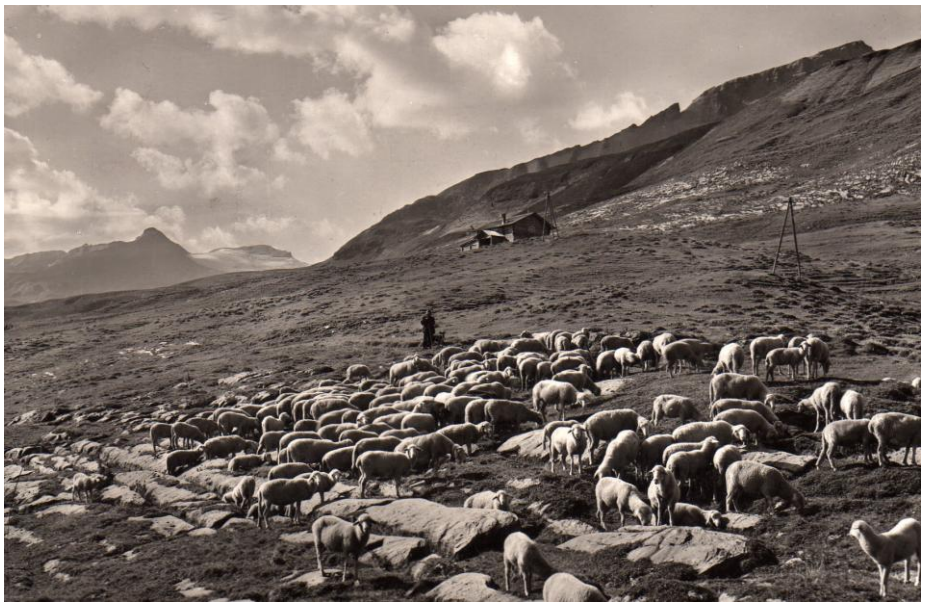

Atun 2026: Stabiliment sin l'alp Plaun.

L'administraziun dellas alps ei per part els mauns della vischnaunca, la quala trai en igl arvè (arvè=Weidegeld, Sömmerungsgeld). In commember della suprastonza ei ugau d'alp. Quel sto haver quitau pils baghetgs ed ils armauls jasters.

Il nurser ei pastur de vischnaunca, buca mo per la stad, era per la primavera ed atun sin pastira. El vegn elegius e salarisaus da quella. L'ulteriura administraziun ei caussa dils pursanavels cun in cautegia alla testa.

Entuorn ils 12 da zercladur vegnan 80 vaccas ensemen cun 45 genetschas sil Plaun. Il medem di van 300 nuorsas dil liug e 100-150 jastras sill'ap Muladéra. La taxa dellas davos numnadas ei stada per 1938 frs. 2.80.

Il pastur cun la muntanera da nuorsas sin l'alp Nagens.
Davos ves'ins la veglia camona dil Club alpin svizzer (SAC), inaugurada 1937.
Dapi 1965 sesanfla en quei liug l'ustria Nagens ch'ei pli tard lu adina puspei vegnida engrondida.

La tegia dil Plaun mida mintg'onn plaz. La midada dil Plaun ei Nagens. La gronda e teissa spunda de Scansinas unescha il Plaun cun Nagens, la principal'alp de Lags. Quella ha survegniu igl atun 1938 ina stupenta tegia nova. Ella ha plaz de durmir per tut la fumeglia. Il fecler vesa ils pasters silpli de stermentus'aura. Mintg'auter di ston ins far ina viseta al Plaun per rugalar il purment (purment=Alpnutzen an Butter, Käse, Zieger). Stallas posseda Nagens buc. Per untgir survescha il grond uaul tut maneivel. Lavau or stavel a Nagens vegn ei mintga 12-15 dis. Suenter miez uost tuornan las vaccas puspei giul Plaun, suandadas da 20-25 pors. Las genetschas stattan vinavon a Nagens tochen la scargada. Ellas stattan egl ault e vegnan buca mintga sera en stavel cun las vaccas.

La tegia nova sin l'alp Nagens, construida 1938.

Sin Nossadunna d’uost ha la vischnaunca l’obligaziun de tarmetter si Nagens in liter vinars alla fumeglia. Il signun ha liber quei di, va giu el vitg e vegn tenius sco da perdanonza.

Il sterler cun ina paga de 190 frs. ha per sias 50 mugias las midadas Uaul e Curtgani.

Il vadlèr, in buob, pertgira 60 vadials per 130 frs. – Il cavrer va, pon ins dir, mintga di si d’alp. Las cauras han schizun il dretg da pascular Sutcrap, che s’auda tiell’alp de Sagogn.

Gasetta Romontscha 6-6-1907

Encuretg
sin la proxima stad per l' alp „Nagiens“ in stagn
buob
per pertgirar vadials.
Pagaglia tenor entelgèntscha.
De sannunziar tier il cautegia
Gaudenz Cavelti, Laax.

Gasetta Romontscha 19-4-1951

Encuretg
per la prox. stad en l' alp Nagiens, Laax
in paster grond,
in paster pign,
in zezzen en tegia.
Vegn giaxischau buns mulscheders. Plinavon
in taur
Offertas en scret retscheiva
R. Math. Gilott, Laax

Gasetta Romontscha 18-2-1957

Encuretg
L' alp (Nagiens) Laax enquera
1 signun
2 zezens
Buns mulscheders.
1 mattatsch
de 10—12 onns, sco era
1 cavagl
per l' alp.
Offertas cun pretensiuns de paga retscheiva
Christian Caviezel,
Cautegia, **Laax**

Gasetta Romontscha 24-1-1964

Encuretg
per l'alp Nagiens/Lags
2 pasters
1 vadlè
Annunzias retscheiva
Risch Ant. Coray-Camenisch, Lags

Pugniera e miseriera survegnan negin tschupi tiella scargada. Il nurser stat aunc 15 dis pli ditg suenter la scargada della biestga sill’alp, sche l’aura lubescha. Las nuorsas stattan ussa fetg bein, pertgei l’alp ei vegnida tuttenina gronda.

Las alps vegnan benedidas annualmein.

Pli baul retergeva il prèr 5 stéra pieun dallas alps. La vischnaunca ha lu cumprau ora quei tscheins fier ed uniu cun la pervenda.

Davart las taxas fa Lags differenza denter burgheis, domiciliai ed jasters.

Fotos/inserats Gasetta Romontscha: Archiv Erwin Ardüser

ea/november 2026